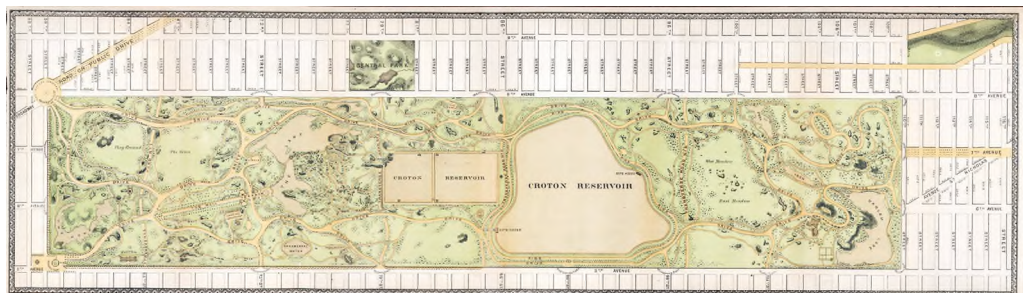
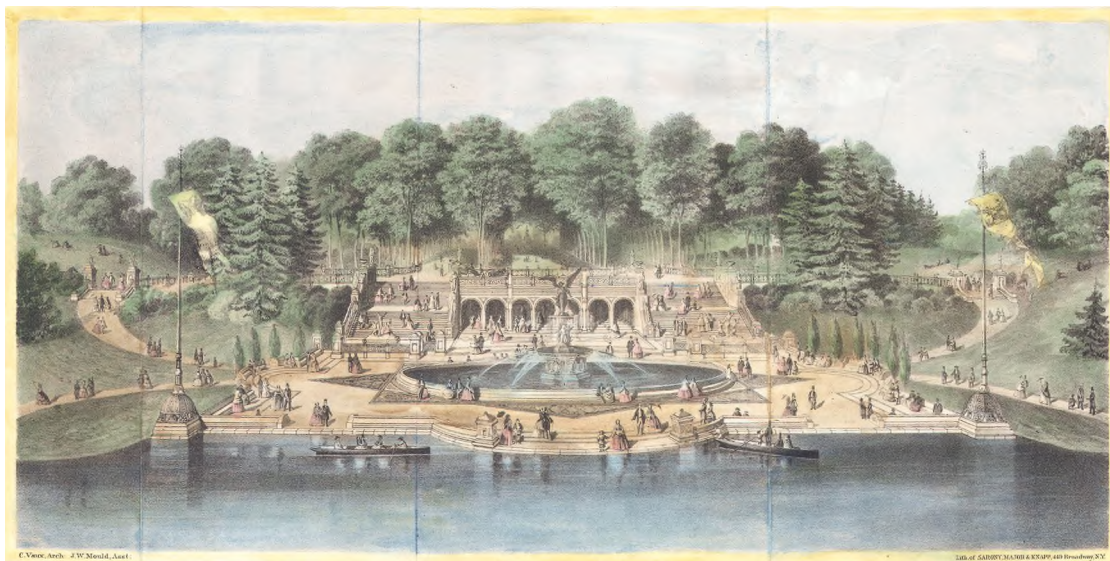

A VÁROSLIGET 19. SZÁZADI LÁTKÉPEKEN

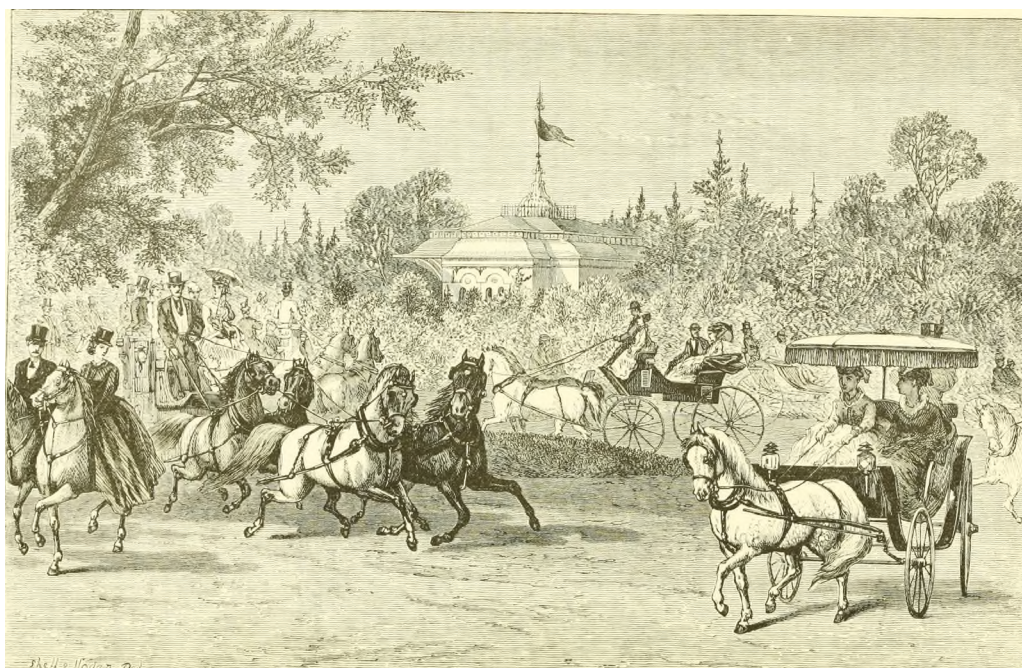
A Városligetről, mint Pest-Buda egyik közismert és jellegzetes helyszínéről a létrejöttétől kezdve számos ábrázolás született. Ezek közül első helyen említendők magának tervezőjének, Heinrich Nebbiennek 1813–16 között készült rajzai.¹ A pesti várostérképek mindegyikén szerepelt a terület, ezekből pedig igencsak sok van. Ha teljes ikonográfiai feldolgozást készítenénk, ezek tennék ki a legnagyobb részét. Mellettük szintén jelentős hányadát jelentik az ábrázolásoknak a különböző, itt emelt épületek – színházak, vendéglők, kioszkok, majd a kiállítási csarnokok, egyebek között. Már a 19. század közepétől készültek eseményábrázolások is, ezek többnyire sajtóillusztrációk voltak. A mostani felsorolásból kimaradnak mindezek, legyen akár épületről, vagy eseményről szó, a Dróthíd pedig nem önmaga miatt, hanem azért maradt a többi látkép között, mert valójában azok típusát képviseli. A 19. század utolsó évtizedeitől a fotográfiák egy új korszakot hoztak az ábrázolások terén, egyúttal átvették a sokszorosított grafika helyét. Jelen esetben a 19. századi látképeket gyűjtöttük össze, az „általános” látképeket, amelyek nem egy-egy konkrét, kisebb részletet mutatnak be. Ezek egyrészt a korszak sajátos műfaját jelentik – amely mindig fontos volt dokumentatív jellege révén –, ugyanakkor osztozott a tájképek sorsában, amelyek hosszú ideig az utolsó helyet foglalták el az akadémiai műfajok rangsorában. A természeti táj szépségének felfedezésével a topografikus hűségű veduták már nem voltak alkalmasak ennek kifejezésére. A bécsi festészeti akadémián a 18. század második felében kezdték el oktatni a tájrajzolást, egyre több művész foglalkozott kizárólag, vagy főként ezzel. A festmények mellett a sokszorosított grafika műfaja látszott a legalkalmasabbnak arra, hogy a közönség legszélesebb

Central Park, Vaux-Olmsted térkép, 1868, színes litográfia

A Bethesda Terrace látképe, Central Park, New York, 1868, színes litográfia

Grand Drive, Central Park, 19. század második fele, fametszet

köreikhez jussanak el a különféle kompozíciók; albumokat, sorozatokat állítottak össze belőlük, vagy a magazinok mellékleteiként, útikönyvek illusztrációiként jelentek meg a tájbrázolások. A festői, idilli táj önmagában már kevésbé volt érdekes, a történeti tájképek a nemzeti múlt emlékhelyeit, ikonikus helyszíneit mutatták be, általában egy-

egy jeles szerző által írt szövegek, képmagyarázatok kíséretében. A természeti környezet és az ember által alkotott épületek, mi több, az ember által alkotott, alakított táj együtt jelentek meg, a staffázsalakok életképi jelenetekké formált csoportjaival gazdagítva. Ez az ábrázolástípus szerte Európában elterjedt, de párhuzamosan Amerikában is legalább ennyire közkedvelté vált. Az efféle lapokból álló kiadványok Magyarországon kezdetben többnyire még külföldi, majd később egyre gyakrabban hazai művészek szerzőségével jelentek meg. Csaknem mindegyikükben találunk ábrázolást a Városligetről is.

A városligeti látképekhez hasonlók születtek a 1858-ban Frederick Law Olmsted és Calvert Vaux által elnyert pályázat eredményeként megvalósuló new yorki Central Parkról is. A tó és a Bow Bridge az egyik legnépszerűbb ábrázolástípus volt, a városligeti látképekhez hasonlóan. Az 1860-as években színes litográfiák sora jelent meg erről a témáról,² illusztrálva, hogy a közparkok elterjedésével azok használata mellett a polgárok számára ábrázolásaik is nélkülözhetetlenné váltak.

A VÁROSLIGET 19. SZÁZADI LÁTKÉPEI

Hofbauer János (1803–1846): A „Dróthíd” a Városligetben. 1827

Dróthíd a város' ligetében Pesth mellett. (6) Drahtbrücke im Stadtwäldchen bey Pesth.

Hofbauer János (1803–1846): A „Dróthíd” a Városligetben. 1827

Felirata: „Dróthíd a' város' ligetében Pesth mellett. Drahtbrücke in Stadtwäldchen bey Pesth.”

Papír, rézkarc, 10 x 15 cm

Megjelent: Buda és Pesth városoknak ,s környékeinek tekinteteik. Hozzá kaptsolt leírással

Felirata: „Dróthíd a' város' ligetében Pesth mellett. Drahtbrücke in Stadtwäldchen bey Pesth.”

Papír, rézkarc, 10 x 15 cm

Megjelent: Buda és Pesth városoknak ,s környékeinek tekinteteik. Hozzá kaptolt leírással
*Ansichten von Ofen und Pesth mit ihren Umgebungen, nebst beygefügter Beschreibung /
kiadá Tomala Ferdinánd. Pest, 1827.*

Budapesti Történeti Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum, FSZEK Budapest Gyűjtemény

Nyolc látkép: 1. „Buda' vára. Die Festung Ofen. „, 2. „Szent Gellér'hegye Buda mellett. Der Blocksberg (Gerhardsberg) bey Ofen. „,3. „A' Szerviták'piatza Pesthen. Serviten Platz in Pesth. „, 4. „A'théatrom piatza Pesthen. Theaterplatz in Pesth. „, 5. „Üvegház Bátor Orczy kertjében Pesth mellett. Glashaus im Freyh[errlich] Orczyschen Garten bey Pesth. „, 6. „Dróthíd a' város'ligetében Pesth mellett. Drahtbrücke im Stadtwäldchen bey Pest. „, 7. „Kikötőhely Margit'szigetén. Landungsplatz auf der Margarethen-Insel. „, 8. Ferentz' halma Buda mellett. Franzens-Höhe bey Ofen.”

A rézkarcok egy korai útikönyv illusztrációi, jelentős körülmény, hogy közöttük megtalálható a városligeti részlet is. A Városliget egyik érdekessége volt a Drót-hídnak nevezett szerkezet, a tó áthidalására 1826-ban Anton Frigyes (Friedrich Anton) bécsi mester készítette. A 22 m hosszú 1,8 m széles híd a kisebb szigetet kötötte össze a parkkal. Kétoldalt két-két kábelre volt felfüggesztve, emiatt kapta nevét. Mivel vasszerkezete elrozsdásodott, életveszélyessé vált, ezért 1875-ben le kellett bontani. A romantikus kép az útikönyv illusztrációjaként csaknem egyidőben keletkezett a híd elkészültével. Alapvetően kevésbé tér el a többi, a tavat ábrázoló jelenettől, itt is feltűnnek a csónakázók, és a táj bemutatása is hasonló.

*Josef Kuwasseg (1799–1859): A Városligetben. 1830
Felirata: „UMGEBUNGEN VON PESTH UND OFEN. Im Stadtwäldchen.”
Papír, litográfia, 35,3 x 47,7 cm. Jelezve IK Monogrammal. [Josef Kuwasseg, 1830-as évek]
Nyomda, kiadó Herausgegeben von Trentsensky. No. 1. Pesth, bei V. Grimm.
Budapesti Történeti Múzeum*

A szignó (IK) a trieszti születésű Josef Kuwasseg-et jelöli, aki Grazban letelepedve vált jelentős művésszé, ahol az Akadémián oktatott, illetve János főherceg szolgálatában is állt. A Trentsensky testvérek, Matthäus és Joseph litográfiai intézete adta ki Kuwasseg számos grafikai sorozatát, ezek közé tartozott az 1830-ban megjelent, tizennégy lapot tartalmazó pest-budai látképsorozata, amelynek egyik darabja ez a litográfia. Az egyik legkedveltebb városligeti részlet, a Nebbien terv szerinti „liget”-ben (Au) található tó látható a kőrajzon, az előtérben egy nőalak ül egy fa törzsének támaszkodó padon egy gyermekkel, a háttérben a budai hegyek koszorúja emelkedik. Ez a motívum éppen festőisége miatt volt gyakori szereplője a látképeknek, a tó nagy, nyugodt vízfelülete, a körülötte megjelenő növénycsoportok, erdőfoltok és a budai hegyek ezek felett feltűnő panorámája, ami a távoli táj látványát a park területébe vonta.

Carl Vasquez-Pinos von Löwenthal (1798–1861): Buda és Pest térképei keretképekkel. 1837. „BUDA ÉS PEST. Méltóságos Gróf Zichy Ferráris Emmánuel Urnak s. t. mély tisztelettel ajánlja a' szerző Vasquez Pinos Károly. „TOPOGRAPHIE VON OFEN UND PEST. Gewidmet vom Verfasser Carl Graf Vasquez. Papír, színes litográfia, 52 x 70 cm. Budapesti Történeti Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum

Keretkép Vasquez térképéről. (a felső sor 2. képe): „Pest városa ligetében a' vendég- és kávéház tekintete és tájéka Ansicht des Gast und Kaffehauses im Stadtwaldchen. Papír, színes litográfia, 80x104 mm Budapesti Történeti Múzeum

*Keretkép Vasquez térképéről. (a felső sor 6. képe): „Pest városa ligetében a lántzhíd.
Die Kettenbrücke im Stadtwaldchen.” Papír, színes litográfia, 80 x 104 mm.
Budapesti Történeti Múzeum*

Carl Vasquez tette híressé és közkedvelté a várostérképek egy különleges típusát amelyen a nagyméretű lap középső részét a térkép foglalja el, körben pedig keretképekben elhelyezve a terület látványosságai láthatók.³ A Habsburg Birodalom fővárosa mellett más városokról is kiadott ilyen térképeket, a Pest-Budát ábrázoló albumot gróf Zichy Ferraris Emmánuelnek ajánlotta. A színes kőrajzok első sorozata 1830-ban Bécsről készült, Anton Ziegler (1793–1869) litográfus-kiadóval együttműködésben. A hazai sorozat mindmáig a 19. század első fele Pest-Budájának talán legfontosabb forrása. Sajátos, hogy a Dróthídat, amelyet általánosan ezen a néven ismertek, „lánc hídként” írja le.

*Barabás Miklós (1810–1898): A városligeti tó. 1842
Papír, akvarell, 17,4 x 24,6 cm. Jelezve lent jobbra: „Barabás 1842”.
Budapesti Történeti Múzeum*

Barabás Miklós 1835-ös pest-budai letelepedését követően akvarell látképek sorát készítette a városokról. Ezen a vízfestményen a Városliget egyik leggyakrabban megőrkített részét, a tavat ábrázolta, a vízben csónakázó divatos öltözékű hölgyekkel. A háttérben a Hármashatárhegy, Csúcshegy és a Kevélyek láthatók. A táj tágasabbnak tűnik a valóságnál és a növényzet is csekélyebb, mint a többi látképen.

Barabás 1944-es oeuvrekatalógusában az 1842-es évnél nem említi, de 1840-ben 2016. szám alatt szerepel egy „Városligeti tó” című akvarell, amely feltehetően azonos vele. *Barabás 1944, 2816. sz., Barabás 1985. 95. sz.*

Heinrich Hummitzsch: Városligeti részlet. 1842

Felirata: Parthie aus d[em] Stadtwäldchen." Papír, acélmetszet, 5 x 6,8 cm, jelezve: [Hummitzsch, Heinr.] Hummitzsch, Heinrich: Die Donaureise von Wien bis Pest. Nebst Panorama der Donau von Wien bis Pest. 1842. Kiadó: Wien, Rohmann.

Budapesti Történeti Múzeum

A nagy tó részlete látható az acélmetszeten, háttérben a majorsági épülettel. A 19. század közepe táján egymás után jelentek meg az útikönyvek, amelyek országokat, régiókat, városokat, vagy éppen, mint ez esetben az egyik legnagyobb európai folyó két város közötti szakaszának nevezetességeit mutatták be, illusztrációk sorával gazdagítva a leírásokat.

*Schwindt Károly (1797–1867): Korcsolyázók a városligeti tavon. 1837–1848
Felirata: „Schlittschuhbahn” Papír, akvatinta, 7 x 10,2 cm
Zwölf Monate in Pesth / Gestochen von M. Schwindt, nach den Zeichnungen von Carl Schwindt. –
[Pest]: [Schwind], [1837–1848] Budapesti Történelmi Múzeum*

A befagyott tó a korcsolyázókkal, háttérben a Páva sziget a majorsági épülettel, mögöttük a budai hegyek láthatók. A nagy újvilági közparkban, a Central Park-ban a befagyott tavon korcsolyázókról készült kőrajz hasonló megfogalmazású, egy példája a rokon parkjelenet-típusnak.⁴ Schwindt a tizenkét hónapot jellemző grafikai sorozata januárt jelképező képeként készítette ezt.

A PÁVASZIGET
a pesti Városligetben.

DIE PFAUENINSEL
im Pesther Stadtwaldchen.

X. lap. „A' PÁVASZIGET a' pesti Városligetben. DIE PFAUENINSEL im Pesther Stadtwaldchen.”
 Megjelent: Buda-Pest / előadva 32 eredeti rajzolatban Alt Rudolf által ; rajzolta Sandmann, nyomtatta Rauh János = Pesth und Ofen / illustriert [!] in 32 Originalzeichnungen von Rudolf Alt ; lithographirt [!] von Xav. Sandmann, gedruckt von Joh. Rauh Pesten 1845.

Papír, színezett litográfia, képméret: 18.5 x 12.5 cm., lapméret: 24.2 x 15.9 cm.
 Budapesti Történeti Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum.

A nyolc füzetben megjelent sorozatot a kiadónak József nádorhoz szóló ajánlása vezeti be, amelyet szintén kétnyelvű előszó követ. A sorozat lapjait magyar és német nyelvű képmagyarázatok kísérik. A látképsorozat megjelent színezetlen változatban is.

Rudolf von Alt (1812–1905) harminckét lapos litográfia albuma mindmáig a legismertebb Pest-Buda 19. századi ábrázolásai közül. A képekhez magyar és német nyelvű szövegek tartoznak, reprezentatív címlapja Vasquez sorozatának címlapját idézi gotizáló stílusával. Újdonsága nemcsak ábrázolásmódjában, de témaválasztásában is megmutatkozik, több természeti tájrészlet található a lapok között, olyanok is, amelyeket eddig nem találtak ábrázolásra érdemesnek a művészek. A X. lap a városligeti látkép a Pávaszigettel.

Rudolf von Alt édesapja, Jacob Alt (1789–1871) mesterségét folytatta, aki a századelő legjelentősebb vedutakészítőinek egyike volt. A fiatalabbik Alt utazásai során akvarellek sokaságát készítette el, és ezeket sokszorosítva kerültek ki a nyomdákban sorozatai, amelyeket legtöbbször Franz Joseph Sandmann (1805–1856) rajzolta kőre. Utolsó évtizedeinek ragyogó színű akvarelljei impresszionisztikus hatásúak.

A lapok az alábbiak:

- I. „PEST ÉS BUDA. PESTH UND OFEN.”
- II. „BUDA ÉS PEST. OFEN UND PESTH.”
- III. „A’ PESTI REDOUTÉPÜLET. DAS REDOUTENGEBÄUDE in Pesth.”
- IV. „A’ SZINHÁTERE Pesten. DER THEATERPLATZ in Pesth.”
- V. „JÓZSEF TERE Pesten. DER JOSEPHSPLATZ in Pesth.”
- VI. „A’ VÁROSHÁZTERE Pesten. DER STADTHAUSPLATZ in Pesth.”
- VII. „PEST A’ BUDAI PARTRÓL. PESTH VOM OFNER UFER.”
- VIII. „A’ NYÁRISZINHÁZ Budán. DAS SOMMERTHEATER in Ofen.”
- IX. „A’ VÁCZI UTCZA Pesten. DIE WAIZNERGASSE in Pesth.” f
- X. „A’ PÁVASZIGET a’ pesti Városligetben. DIE PFAUENINSEL im Pesther Stadtwäldchen.”
- XI. „A’ GÓZHAJÓK ALSÓ KIKÖTŐJE Pesten. UNTERE LANDUNGSPLATZ DER DAMPFSCHIFFE in Pesth.”
- XII. „A’ TSÁSZÁRFÜRDŐ Budán. DAS KAISERBAD in Ofen.”
- XIII. „BUDA a’ Dunáról lefelé tekintve. OFEN Donauabwärts”
- XIV. „BUDA a’ Dunáról föl felé tekintve. OFEN Donauaufwärts.”
- XV. „A’ Nemzeti Museum Pesten DAS NATIONALMUSEUM in Pesth.
- XVI. „A’ LUDOVICEUM Pesten. DAS LUDOVICEUM in Pesth.”
- XVII. „A’ NEMZETI SZINHÁZ Pesten. DAS NATIONALTHEATER IN Pesth.”
- XVIII. „AZ UJPIACZ Pesten. DER NEUE MARKTPLATZ in Pesth.”
- XIX „RUDAS-FÜRDŐ Budán. DAS BRUCKBAD in Ofen.”
- XX. „BUDA ÉS PEST a’ svabhegyről. OFEN UND PESTH vom Schwabenberge.”
- XXI. „A’ POLGÁRI LŐHELY Pesten. DIE BÜRGERLICHE SCHIESSSTÄTTE in Pesth.”
- XXII. „A’ GÖRÖG TEMPLOM Pesten. DIE GRIECHISCHE KIRCHE in Pesth.”
„A’ KRISZTINA VÁROS Budán DIE CHRISTINASTADT in Ofen”
„KILÁTÁS A’ VÁRKAPUBÓL Budán. AUSSICHT VOM BURGTHOR in Ofen.”
„PEST ÉS BUDA a’ lánczhíddal. PESTH UND OFEN mit der Kettenbrücke. „
„Vidék A’ Városligetben Pesten. PARTHIE IM STADTWÄLDCHEN in PESTH”
- XXVII. „KILÁTÁS A’ BUDAI BÁSTYÁRÓL a’ hegyek felé. AUSSICHT VON DER OFNER BASTEI Nach den Gebirgen.”
- XXVIII. „ZUGLIGETI TÁJ Budán. PARTHIE IM AUWINKEL in Ofen.”
- XXIX „AZ INVALID-ÉS MEGYEHÁZ PESTEN: INVALIDENPALAIS UND COMITATHAUS in Pesth.”
- XXX. „FERENCZ HALMA Budán DIE FRANZENSHÖHE in Ofen”
- XXXI. „A’ SZÉPJUHÁSNÉ Budán. DIE SCHÖNE SCHÄFERIN in Ofen. „
- XXXII. „A’ TEMETŐ Pesten. DER FRIEDHOF in Pesth <

17. lap. „VÁROSLIGET. STADT- WÄLDCHEN.”

Rudolf von Alt: *Festői megtekintések Budára és Pestre. 1852-53*
 „Festői Megtekintések BUDARA ES PESTRE. Malerische Ansichten von OFEN
 UND PEST. „Nach d[er] Natur Gezeich[net] v[on] R[udolf] Alt. Lithogr[aphiert]
 v[on] X[aver] Sandmann. Verlags Eigenthum v[on] L[eopold] T[heodor]
 Neuman in Wien. Vervielfältigung aussch[liesslich] vorbehalten. (1852–1853)
 Jelezve egységesen: Gez[eichnet] v[on] R[udolf] Alt. Lith[ographiert] v[on] Sandmann.
 Kiadó: Wien, bei L[eopold] T[heodor] Neumann. Ausschliessliches Eigenthum des
 Verlegers. A nyomdai jelzés egyes esetekben eltérő. Budapesti Történeti Múzeum,
 Magyar Nemzeti Múzeum

A 24 lapból álló albumban a korábbi sorozat lapjai közül több változatlan formában jelenik meg. Míg első alkalommal több tájkép került az anyagba, ennél kisebb városképi részleteket találhatunk. Ennek megfelelően változott a Városliget bemutatása is, a festőibb megoldású tájképet a staffázsalakok számosabb csoportja, az életképszerű ábrázolás váltja fel.

A lapok az alábbiak:

„VENDÉGLŐ ISTVÁN FŐHERCZEGHEZ. HOTEL ERZHERZOG STEFAN. Gedr. bei J[ohann] Rauh.

„VENDÉGLŐ EURÓPÁHOZ. HOTEL EUROPA.” Gedr. b. J. Rauh.

„FELSŐ DUNA SOR. OBERE DONAUZEILE: „Gedr. bei Jos[ef] Stoufs.

„LÁNCHÍD ÉS A VÁRNAK EGY RÉSZE. KETTENBRÜCKE UND EIN THEIL 5. DER FESTUNG” Artist[ische] Anst[alt] v[on] Reiffenstein & Rösch.

„A KERESKEDELMI KAR ÉPÜLETE PESTEN: CASSINO IN PESTH.” Gedr. b. J. Rauh.

„A KIRÁLYI KASTÉLY BUDÁN, PEST FELŐL. DAS KÖNIGL[iche] SCHLOSS IN OFEN VON PESTH AUS.” Gedr. b. J. Rauh.

/7/ „ALSÓ DUNA SOR. UNTERE DONAUZEILE. „Nyomdajelzés nélkül.

8 „VENDÉGLŐ AZ ANGOL KIRÁLYNÉHOZ. HOTEL KÖNIGIN VON ENGLAND. Gedr. b. J. Rauh.

9. „NEMEGYSÜLT GÖRÖG EGYHÁZ: GRIECHISCHE NICHT UNIRTE KIRCHE. Gedr. b. J. Rauh,

10. „VENDÉGLŐ A TIGRISHÉZ. HOTEL TIGER.” Gedr. b. J. Rauh..

/11/. „JÓSEF TERE. JOSEFSPLATZ”. Gedr. bei J. Rauh.

VIDÉK Á VÁROS-LIGETBEN
Pesten.

PARTHIE IM STADTWÄLDCHEN
in Pesth.

Vidék a Városligetben Pesten Parthie im Stadtwäldchen in Pesth.

Alt Rudolf rajza, Sandmann metszete.

Papír, litográfia, 12x19 cm. Budapest-képtárház. <https://bpkep.fszek.hu/CorvinaWeb?action=onelong&recnum=816568&pos=24>. Letöltés 2019 aug. 21

12. „VENDÉGLŐ A MAGYAR KIRÁLYHOZ. HOTELZUM KÖNIG VON UNGARN.”
Gedr. bei J. Rauh.
9. „NEMEGYSÜLT GÖRÖG EGYHÁZ: GRIECHISCHE NICHT UNIRTE
KIRCHE. Gedr. b. J. Rauh,
10. „VENDÉGLŐ A TIGRISHÉZ. HOTEL TIGER.” Gedr. b. J. Rauh 13.
„VÁROSHÁZ PESTEN. DAS STADTHAUS IN PESTH” Gedr. bei J. Rauh.
14. „VÁRMEGYEHÁZ PESTEN. COMITAT-HAUS IN PESTH”Gedr. bei J. Rauh.
/15./ „NEMZETI SZINHÁZ. NATIONAL THEATER.” Gedr. bei J. Rauh
16. „NEMZETI MUZEUM. NATIONAL MUSEUM.” Gedr bei J. Rauh.
17. „VÁROSLIGET. STADT-WÄLDCHEN.” Gedr. b J. Rauh.
/18/ „KIRÁLYI KASTÉLY BUDÁN. DAS KÖNIGLICHE SCHLOSS IN OFEN.
„Gedr. bei J. Rauh.
19. „GYORGY-TÉR ÉS A’HENCZI EMLÉK A RÁRBAN (sic).
GEORG-PLATZ U[nd] HENTZI MONUMENT IN DER FESTUNG. Gedr. bei J. Rauh.
20. „VÁROSHÁZ ÉS SZ. ISTVÁN EGYHÁZA BUDÁN. RATHHAUS U[nd] ST.
STEFANSKIRCHE IN DER FESTUNG. Gedr. bei J. Rauh.
21. „A HAJÓGYÁR Ó-BUDÁN. SCHIFS-WERFTE IN ALT-OFEN. „Gedr. bei J. Rauh.
22. „CZÁSZÁRFÜRDŐ BUDÁN. (A DUNA FELÉ).
KAISERBAD IN OFEN (GEGEN D. DONAU)” Gedr. bei J. Rauh.
23. „CZÁSZÁFÜRDŐ BUDÁN (BELSŐ NÉZET). KAISERBAD IN OFEN (INNERE
ANSICHT”. Gedr. bei J. Rauh
24. „HERKULES VONTATÓGŐZÖS ÉS A KELENHEGY. REMORQUEUR
HERKULES U[nd] DER BLOKSBERG „ Gedr. bei J. Rauh

*Ludwig Rohbock (1824–1893)–Franz Hablitschek (1824–1867): Városliget
Felirata: „VÁROSLIGET PESTEN. DAS STADTWALDCHEN.”*

*Papír, acélmetszet, 12 x 16,6 cm. Jelezve L[judwig] Rohbock del[ineavi]t F[ranz] Hablitschek sculp[si]t.
Nyomda, kiadó: Druck & Verlag v. G. G. Lange in Darmstadt.*

*Megjelent: Hunfalvy János – Ludwig Rohbock: Budapest és környéke, Pest 1859. Lauffer és Stolp
bizományában. Budapesti Történeti Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum*

Az acélmetszeten a tó látható, csónakázókkal, az előtérben sétáló, beszélgető staffázs-
alakokkal, a háttérben a majorsági épület, mögötte a Hármashatár- és Csúcshegy.

Néhány évvel Alt „Festői megtekintések...” című albumának megjelenése után
készültek Ludwig Rohbock nürnbergi rajzolónak azok a pest-budai, akvarell ve-
dutái, amelyeket német acélmetszők másoltak Hunfalvy János „Magyarország és
Erdély...” című történeti-földrajzi kiadványa számára. A mű füzetenként jelent meg
Darmstadtban 1856-1864 között G. G. Lange kiadásában és nyomdájában. Pest-Buda
leírását a címlappal együtt huszonegy acélmetszet illusztrálja. Ez a szöveg 1859-ben
„Budapest és környéke” címmel önálló kötetben is megjelent Lauffer és Stolp pesti
kiadónál, de még a darmstadti Lange-cég nyomdájában nyomtatták. Rohbock egyes
rajzain Rudolf von Alt „Festői megtekintések” című sorozata megfelelő ábrázolásainak
a mintául vétele felismerhető, néhány lap apróbb részletek kivételével teljesen azonos.

De Vieux (?): Divatkép a Városligeti tavon. Papír, színes litográfia BTM

A városligeti tavon csónakban ül egy fiatal nő és férfi, utóbbi a parton álló nőt segíti a csónakba, aki mögött fiatal férfi áll. A háttérben a majorság épülete és a budai hegyek, mint a hasonló látképeken, a tavon még egy csónak látható. A korszak nagy számban kiadott, elsősorban folyóiratok mellékleteként megjelentetett divatképei az ötvenes évektől nem ritkán fontos középületeket választottak jeleneteik helyszínéül, ez esetben a divatkép környezetéül választott városligeti tó jelzi annak a társadalmi életben egyre emelkedő rangját.

Ismeretlen művész: A városligeti tó (A Páva-sziget a Városligetben), 1860-as évek vászon, olaj, 39 x 50 cm, jelzés nélkül. Budapesti Történelmi Múzeum, ltsz.: 957.

A tó keleti partján sétáló fehér ruhás, fehér napernyős nő lila kendővel, balján sötétkék kabátos férfi, aki kék ruhás kislíút vezet kézen fogva. A tó túlsó partján egyemeletes épület, jobbra szomorúfűz. Narancssárga, napnyugta körüli égbolt, az előtéri staffagealakok mögött kétágú fa.

A Városliget 19. századi ábrázolásairól összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a század sokszorosított grafikai divatját követve az egyedi lapok mellett albumok, sorozatok, látképcsoportok elemeiként jelentek meg. Szerzőik a korszak közismert, jelentős művészei voltak, akik többnyire éppen ennek a műfajnak, a látképnek a készítése révén váltak közkedvelté és tették ilyenné magát a műfajt, egészen a fotográfia térhódításáig.

JEGYZETEK

1. *Jámbor Imre*: Nebbien Városligete. In: *Múzeumcafé* 61. 2017/5. 149–187.
2. *Joseph Shannon*: Manual of the Corporation of the City of New York. 1868; *Alvaro Sevilla-Buitrago*: Central Park against the Streets: the Enclosure of Public Space Cultures in Mid-nineteenth Century New York. In: *Social & Cultural Geography*, 15. 2. 2014. 151–171.
3. Die kaiserl. königl. Haupt- und Residenzstadt Wien mit ihren Vorstädten und nächsten Umgebungen. *Ch. F. Schade*, Wien 1830.
4. Charles Parsons (1821–1910) – Lyman W. Atwater (1835–1891): *Central Park – Winter, The Skating Pond*. 1862. Kézzel színezett litográfia, 46 x 67,5 cm. A kiadó, Currier & Ives Európában is terjesztette a litográfiákat.
5. Barabás Miklós önéletrajza. Sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta *Banner Zoltán*. Kolozsvár (Napoca), Dacia, 1985.; Barabás Miklós (1810-1898) akvarelljei : Magyar Nemzeti Galéria, 1985. március A kiállítást rendezte *Szabó Katalin és Szvoboda D. Gabriella*, az előszót írta és a katalógust összeállította: *Szvoboda D. Gabriella*, Budapest, MNG, 1985.

BEATRIX BASICS

THE CITY PARK

ABSTRACT

The City Park (Városliget), a major attraction of 19th century Pest-Buda was the subject of a series of representations. This writing collected the „general” 19th century views, not presenting special details of the Park. Landscapes were a specific type in the period, important for their documentative nature, but similarly they used to have less value till the early 19th century, landscape painting being the last in the academic rank. Intending to convey nature’s sublime beauty the topographically exact vedutas were no longer used. Landscape painting classes were started from the mid-19th century at the Academy of Fine Arts in Vienna, and an ever increasing number of artists were dealing with it. Beside painting, graphic works were also considered a suitable means to reach a wider circle of the public in the forms of albums, series, and magazine illustrations. Nature’s sublime beauty however lost its value, patriotic, historical landscapes presenting the iconic sites of national past gained more importance accompanied by the texts of outstanding authors. Nature and monuments, landscape formed by man became the subjects of the works with groups of figures forming genre-piece scenes. This type of representation was spread all over Europe, and in America as well. In Hungary this new type of graphic works was started by foreign artists but later changing for Hungarians. Almost all of these albums and series had a view of the City Park as well. Similar views were made of Frederick Law Olmsted’s and Calvert Vaux’s Central Park in New York. The Great Lake and Bow Bridge were the most popular subjects of the representations, illustrating that the spread of public parks was followed by the ever increasing number of their views, mainly in the form of colour lithographs. In the last decades of the 19th century photography brought a new period taking over the rule from prints.

basicsbea@gmail.com

